

نقدی بر واژه‌شناسی

غلامرضا تجویدی. تهران: انتشارات دانشگاه پیام نور، ۱۳۸۶. چاپ دهم، ۳۰۷ صفحه.

پیوند میهن دوست^۱

۱. بررسی شکلی

اثر حاضر، کتاب *واژه‌شناسی* ویژه دانشجویان رشته مترجمی زبان انگلیسی است که نگارش و ویرایش آن را به ترتیب دکتر غلامرضا تجویدی و رضا نیلی‌پور عهده‌دار بوده‌اند. دانشگاه پیام نور چاپ دهم این کتاب را در تیر ماه سال ۱۳۸۶ در قطع وزیری با شمارگان ۵۰۰۰ نسخه در ۳۰۷ صفحه منتشر کرده است. این اثر به عنوان منبع اصلی درس واژه‌شناسی برای دانشجویان رشته مترجمی زبان انگلیسی در مقطع کارشناسی به ارزش ۲ واحد درسی در سطح ملی تهیه و تدوین گردیده است.

مؤلف، در بخش آغازین کتاب با عنوان «مقدمه و اهداف» به اهمیت، جایگاه و هدف اصلی درس واژه‌شناسی می‌پردازد. همچنین در قسمت «راهنمای مطالعه کتاب»، نویسنده علاوه بر معرفی بخش‌های مختلف اثر به تفصیل به نکاتی همچون چگونگی معرفی تکواژهای پرسامد در برابر تکواژهای کم‌پسامد و اصول و ضوابط کلی واژه‌گزینی اشاره می‌کند. در این کتاب فهرست مطالب به شکل تفصیلی عنوان نشده، لیکن در بخش ضمایم، فهرست الفبایی تکواژها با شماره درس و شماره تکواژ آمده است. همچنین تکواژهای پرسامدی که در این هجده درس به آنها اشاره‌ای نشده به ترتیب الفبای انگلیسی فهرست شده است. نویسنده، هدف از ارائه این تکواژها را فراهم نمودن زمینه کار برای دانشجویانی که علاقه‌مند به پژوهش و مطالعه بیشتر در این حوزه هستند، دانسته است. در این فهرست معادل انگلیسی هر تکواژ قید شده و نویسنده با آوردن خط (-) بعد و قبل از هر تکواژ، امکان تمیز پیشوندها را از پسوندها میسر کرده است. فهرست علائم اختصاری و پاسخ‌نامه از دیگر ویژگی‌های این اثر می‌باشد که آنها نیز در بخش ضمایم گنجانده شده است.

از آنجایی که کتاب حاضر محصول انتشارات دانشگاه پیام نور است، تهیه آن به نسبت راحت و قیمت آن با توجه به تعداد صفحات، کیفیت چاپ و نوع کاغذ مناسب می‌باشد. کتاب دارای هجده

۱. مدرس دانشگاه آزاد اسلامی.

درس است که در هر درس ابتدا خواننده با اهداف آموزشی و سپس اهداف رفتاری آن آشنا می‌شود. در این اثر، مولف برای هر درس بیست تکواژ در نظر گرفته که در دو بخش کاملاً مجزا به آموزش آنها می‌پردازد. بخش اول هر درس شامل تکواژهای شماره ۱ تا ۱۰ است که نحوه معرفی و آموزش آنها به این شرح است:

(الف) ارائه معنای انگلیسی و فارسی برای هر تکواژ؛

(ب) معرفی سه واژه برای هر یک از تکواژها؛

(ج) تجزیه هر واژه به کوچکترین واحدهای معنادار؛

(د) و ارائه تمام گونه‌های املائی برای آن دسته از تکواژهایی که گونه‌های مختلف املائی دارند. پس از معرفی و آموزش ۱۰ تکواژ نخست، مولف با ارائه بخشی تحت عنوان «خودآزمایی»، میزان فراگیری دانشجویان را در قالب سه نوع تمرین مورد ارزیابی قرار می‌دهد. همین روند برای ۱۰ تکواژ بعدی نیز (تکواژهای شماره ۱۱ تا ۲۰) در بخش دوم هر درس تکرار می‌شود.

در این اثر، قواعد عمومی نگارش رعایت شده و با دقت نظر مولف و ویراستار، اشکالی در کتاب دیده نمی‌شود. محتوای این اثر با عنوان درسی، فهرست مطالب و با آخرین سر فصل‌های مصوب وزارت علوم مطابقت کامل دارد. اگرچه کتاب دارای فهرست ارجاعات به شکلی مجزا نیست، لیکن مولف در بخش «راهنمای مطالعه کتاب» به فهرستی از فرهنگ‌های فارسی و انگلیسی مورد استفاده اشاره کرده که در آن، اصل امانتداری کاملاً رعایت شده است.

۲. بررسی محتوایی

با بررسی ابعاد محتوایی این اثر می‌توان گفت، هدف اصلی مولف آشنایی و تسلط دانشجویان با نحوه ساخت واژگان انگلیسی است. در این کتاب مولف برای هر درس ۲۰ تکواژ در نظر گرفته که آنها را به دو بخش ده‌تایی تقسیم کرده است. پس از معرفی و آموزش هر ۱۰ تکواژ، سه گونه تمرین در بخشی با عنوان «خودآزمایی» ارائه کرده که به شرح زیر است:

– تمرین شماره (۱): در این تمرین، مولف از مجموعه واژگانی که در هر نیمه درس، مورد بحث قرار گرفته ۱۵ واژه را انتخاب و با ارائه معانی آنها البته نه به شکلی که مطابق با ترتیب ارائه واژگان باشد از دانشجو انتظار تطابق معنایی صحیح واژگان را دارد.

– تمرین شماره (۲): در این تمرین ۱۰ واژه دیگر از مجموع واژگان مورد بحث برگزیده شده که این بار به جای خود واژه، تنها معنای آن قید شده است. در این تمرین از دانشجویان انتظار

می‌رود با خواندن معنای واژه، خود واژه را بیابند. البته برای راهنمایی دانشجویان حرف اول، وسط و آخر هر واژه داخل پرانتز آمده است.

– تمرین شماره (۳): در این تمرین با توجه به تکواژهای ارائه‌شده در هر درس، بین ۱۲ تا ۱۶ واژه جدید جهت تجزیه معرفی شده است که در این تمرین علاوه بر تجزیه واژگان از دانشجویان انتظار می‌رود تا معنی تکواژها را استخراج و معادل‌های فارسی و انگلیسی هر واژه را بیابند.

در این کتاب، ارتباط منطقی بین ترتیب تمرین‌ها وجود دارد به‌طوری‌که تمرین شماره (۱) از نوع شناسایی^۱ و به ترتیب تمرین‌های شماره (۲) و (۳) از نوع تولیدی^۲ می‌باشد. در این اثر، رویکرد مولف نسبت به انتخاب تکواژها در هر درس روشن نیست. اینکه نویسنده بر چه اساسی این مجموعه از تکواژها را معرفی کرده و آنها را در دسته‌های ۲۰ تایی گنجانده، جای پرسش دارد. دیگر اینکه در هر درس، تکواژها صرف‌نظر از اینکه از نوع ریشه، پسوند و یا پیشوند است به دنبال هم و در دو دسته ده‌تایی فهرست شده است. نکته بعدی طبقه‌بندی و نحوه ارائه تکواژهاست. به نظر می‌رسد چنانچه تکواژها به شکل موضوعی ارائه و معرفی شوند، خواننده می‌تواند با روند و نظم منطقی‌تری آنها را دنبال کند.

دنيس کين (۱۹۸۵) در کتاب خود با عنوان “Developing Vocabulary Skills” تمامی تکواژهای موردنظر را از لحاظ معنایی طبقه‌بندی و آنها را در گروه‌های معنایی مربوطه گنجانده است. مارگارت ری چک (۱۹۹۶) نیز در کتاب خود به نام “The World of Words” کلیه تکواژهای منتخب را از نظر معنایی دسته‌بندی می‌کند، ضمن اینکه ریشه، پسوند و یا پیشوند بودن آنها را مشخص کرده است. تنوع و گوناگونی تمرین‌ها نکته دیگری است که در کتاب *واژه‌شناسی* دکتر غلامرضا تجویدی جای بحث و گفت‌وگو دارد. اگرچه ارتباط منطقی بین ترتیب تمرین‌ها دیده می‌شود، لیکن تنوع تمرین‌ها برای این تعداد تکواژ در هر درس مکفی به نظر نمی‌رسد. در این کتاب می‌توان با تمرین‌هایی مانند پر کردن جای خالی کلمات^۳ و یا تمرینات قیاسی^۴، امکان ممارست بیشتری برای دانشجویان قائل شد. این نمونه تمرین‌ها را در کتاب

1. recognition

2. production

3. sentence completion

4. analogy

“Vocabulary for the College-Bound Students” می‌توان یافت.

۳. ارزشیابی کلی و پیشنهادها

اثر حاضر برای دانشجویان دانشگاه پیام نور تدوین گردیده و از آنجایی که دانشجویان این نظام آموزشی بیشتر منابع درسی را به شکل خودخوان مورد استفاده قرار می‌دهند، لذا مولف با قرار دادن کلید تمرین‌ها در انتهای کتاب به دانشجویان این امکان را داده تا آنها بتوانند از صحت یافته‌های خود اطمینان حاصل کنند. این اثر نه تنها برای دانشجویان رشته مترجمی زبان انگلیسی بلکه برای دانشجویان رشته‌های دبیری و ادبیات زبان انگلیسی بسیار ضروری است. ضمن اینکه آشنایی با نحوه ساخت واژگان می‌تواند برای دانشجویان سایر رشته‌ها نیز سودمند باشد.

۴. منابع

- Keen, D. (1985). *Developing Vocabulary Skills*. Newbury House Publishers.
- Levine, H., Levine, N., and Levine, Robert T. (1993). *Vocabulary for the College-Bound Students*. Amsco School Publications.
- Richeck, M. (1996). *The World of Words*. Houghton Mifflin Co.